

KÖNYVTÁRAK KINCSEI DIGITÁLIS FORMÁBAN

– A MAGYAR KÖNYVTÁRAK DIGITALIZÁLÁSI STRATÉGIÁJA KONFERENCIA

2019. április 17-én az OSZK-ban

A Közgyűteményi Digitalizálási Stratégia (KDS) könyvtári vonatkozású feladatairól szervezett konferenciát *Könyvtárak kincsei digitális formában – a magyar könyvtárak digitalizálási stratégiája* címmel az Országos Széchényi Könyvtár 2019. április 17-én.

Tüske László főigazgató távollétében Kulcsár Szabó Ernőné általános főigazgató helyettes köszöntőjében elmondta, hogy ezt a napot egy általános és széles körű tájékoztatásként szervezték a KDS-ről.

Első előadóként Sörény Edina (EMMI) főosztályvezető asszony adott *általános tájékoztatást a KDS céljairól*. Először áttekintette a magyar és európai hasonló kezdeményezéseket: Minerva, Michael, Michael Plusz, DC-NET, Linked Heritage, Europeana, Európai Digitális Menetrend, Nemzeti Infokommunikációs Stratégia 2014–2020, Digitális Jólét Program, Digitális Oktatási Stratégia. Kiemelve a Nemzeti Infokommunikációs Stratégiát elmondta, hogy a program három pillére a Digitális Állam, a Digitális Kompetenciák és a Digitális Gazdaság. Szólt a nemzeti kulturális vagyon megőrzésére irányuló programokról és törekvésekről: MEK, Magyar Digitális Képkönyvtár, Hungaricana, Magyar Nemzeti Digitális Archívum (MANDA), Múzeum Digitár. Ezek közé sorolható a kulturális közfoglalkoztatotti program és a webarchiválás is. A KDS általános céljaként az adatokhoz, információkhoz, tartalmakhoz való széles körű hozzáférést nevezte meg. A program megvalósítói terveik szerint a közgyűtemények: könyvtárak, levéltárak, múzeumok és a kép- és hangarchívumok lesznek. Az intézmények feladatai: érték, információ, ismeret, tudásanyag összegyűjtése és nyilvántartása, sokrétű adat és információfeldolgozás, érdekvédelem,

biztonságos tárolás stb. E tevékenységek jellemzői, melyeket fogalmazhatunk elvárásoknak is, az inspiráció, innováció, együttműködés, kétirányú tudásközzvetítés. A digitalizálás célja többértékű: értékmentés, értékkeremtés, a hozzáférés kiterjesztése, értéknövelt szolgáltatások jövedelemszerzés. A KDS megvalósításának ütemei: belföldi és uniós források bevonásával hazai programok kialakítása, akcióterv kidolgozása, jogszabályi háttér kialakítása – irányadó az 1175/2018 (III. 28.) Kormányhatározat a 2018 és 2021 között szükséges intézkedésekről a KDS megvalósítása érdekében. 2019-ben a feladat: a Nemzeti Adattár és Fehér Könyv elkészítése – várhatóan 2019. június 30-án ismerhetjük meg ezeket a segédleteket.

A második előadó Káldos János (OSZK) volt, aki a könyvtárak feladatairól beszélt a KDS-ben *A könyvtárak kincsei digitális formában – a magyar könyvtárak digitalizálási stratégiája* című előadásában. Először vázolta a KDS szerkezetét. A fő helyen a Nemzeti Adattár Program (NAP) helyezkedik el, alatta az aggregátorok: az OSZK, a Magyar Nemzeti Levéltár (MNL), a Magyar Nemzeti Múzeum (MNM), és a Magyar Nemzeti Filmarchívum (MNF). Ezekhez kapcsolódnak a regionális központok – a 6 + 1 régió: Nyugat-Dunántúl, Közép-Dunántúl, Dél-Dunántúl, Észak-Magyarország, Észak-Alföld, Dél-Alföld, és Közép-Magyarország. A regionális könyvtárakhoz tartoznak közvetlenül a könyvtárak. A KDS több ütemben valósul meg, az 1.1 ütem 2019. április 17. és 2020. január 1-je, az 1.2 ütem 2020. január 1. és 2022. január 1-je között. A második ütem 2022. január 1. és 2025. január 1-je között várható. Az 1.1 ütem feladatai: a regionális központok kialakítása és fejlesztése, az aggregációs rendszer kiépítése,

az oktatási célú tartalomszolgáltatás keretrendszereinek fejlesztése. Az egyes könyvtárak feladatai: helyzetelemzés, tervezés, kapacitásszervezés, digitalizálás, feldolgozás, a tartalomszolgáltatás megteremtése, oktatási célú tartalmak létrehozása, az adatáramlás biztosítása: adatok összegyűjtése, adatok átadása, koordináció, szabályozás, megőrzés. A felsoroltak közül az előadó kiemelte a digitalizálást és a következő kérdéseket tette fel: *hogyan? mivel? ki? mennyit digitalizáljon.* A *hogyan* kérdésre a válasz: szabályozott körülmények között – erre irányadó lesz a Fehér Könyv. A *mivel* kérdésre: a meglévő és bővített digitalizálási kapacitással, a *ki* kérdésre: maguk a könyvtárak, esetleg digitalizáló szolgáltatók bevonásával. A *mennyit* kérdésre: sokat, minél többet, hiszen a KDS célja az adatkapacitás növelése. A KDS végrehajtásában az OSZK segíteni fog ajánlásokkal, a KDS-honlapon kívül egy ezzel kapcsolatos OSZK-honlap és a Digitalizálás Támogató Keretrendszer (DTK) kialakításával, az ágazati központi rendszerrel, az Országos Könyvtári Platformmal (OKP). Kiemelte, hogy a digitalizálással kapcsolatos adatfeldolgozás a könyvtárak saját IKR-jében történik majd, és a szolgáltatás is megmarad a könyvtárak szintjén, de ez utóbbi lehetséges lesz az OKP keretében egy Online Tartalomszolgáltató Rendszeren (OTR) keresztül is. Ilyen keretrendszer a már működő, de frissítésre szoruló Jeles Napok és a Magyar Nemzeti Névtér is.

Harmadik előadóként *Bánkeszi Katalin* (OSZK) beszélt a könyvtári ágazat aggregációs rendszeréről *Könyvtárak kincsei digitális formában* címmel. Szólt az aggregációs és regionális központok, valamint külön az OSZK, mint országos kompetenciaközpont szerepéről. Ő is változtatta az ütemtervet 2019 és 2025 között. Felhívta a figyelmet a 30/2014. (IV.10) az országos múzeum, az országos szakmúzeum, a nemzeti könyvtár, az országos szakkönyvtár és az állami egyetem könyvtárának kiemelet feladatairól

szóló EMMI rendeletre. Emlékeztetett: a nagytömegű digitalizálást az OSZK-nak kell elvégezni. Elmondta továbbá, hogy 6 regionális központ kialakítása pályázati támogatásból valósul majd meg, ezek a központok együttműködnek majd az OSZK-val. Az előző előadáshoz hozzátette, hogy a NAP (Nemzeti Adattár Program) a digitalizált tartalmak adatait szolgáltatja majd, a tartalomszolgáltatás a könyvtáraknál marad.

A könyvtári regionális központok számára megjelentetendő pályázatot *Maczelka Árpád* (OSZK) ismertette. A pályázatot az EMMI fogja kiírni, a lebonyolító az OSZK lesz. A pályázat fő célja: a KDS megvalósítása, a közvetlen célja a regionális központok létrehozása. A regionális központok feladata a digitalizálással kapcsolatos igények és kapacitás felmérése, valamint a régióra vonatkozó digitalizálási terv elkészítése lesz. Ezen kívül a legjobb gyakorlatok terjesztése, továbbképzések szervezése, a digitalizálás kísérése. A regionális központok részt vesznek az ágazati operatív testület munkájában. A pályázati keretösszeg 322 M Ft, a maximálisan igényelhető támogatás 53,6 M Ft. A pályázat előfinanszírozású, az elszámolás határideje 2020. április 30. lesz majd. A pályázók köre: a megyei hatókörű városi könyvtárak, illetve olyan konzorciumok, melyeknek az előbbi könyvtárak is tagjai. A pályázati anyagban szerepelnie kell egy a 2019 és 2021-re vonatkozó digitalizálási tervnek, 10 000 db, az OSZK által előírt formátumú felvételnek, és a könyvtáraknak vállalniuk kell, hogy támogatják az OSZK webarchiváló tevékenységét. A pályázati kiírás 2019. május elején várható, a döntés pedig 2019. július elején.

A négy előadás után a hallgatóságnak volt módja kérdéseket feltenni. *Holl András* (MTA KIK) aggódalmának adott hangot, hogy a szakkönyvtárak nem szerepelnek a programban, valamint azt is felvetette, hogy az MTA KIK-ben jelentős digitalizálás és ennek szolgáltatása zajlik. Ha új szempontok érvényesülnek a KDS-ben a digitalizálásra vonatkozóan, vajon nem volt-e

hiábavaló, nem veszik-e el az MTA KIK-ben végzett munka? *Sörény Edina* biztosította a kérdezőt arról, hogy nemcsak a közművelődési-települési könyvtárakkal, hanem más könyvtár típusokkal – pl. egyháziak – is számolnak. Szólt arról is, hogy a Fehér Könyv nem végleges dokumentum, félévente tervezik a felülvizsgálatát. A KDS-sel kapcsolatos munkában közös gondolkodásra hívta a szakmát. A másik kérdésre *Káldos János* válaszolt, aki elmondta, hogy a digitalizálás bizonyára az MTA KIK-ben is nemzetközi szabványok szerint történik, tehát biztosan működni fog az adatáramlás; a meglévő eredményeket biztosan fel tudják majd használni.

A szünet után *Horváth Ádám* (Digitális Pedagógiai és Módszertani Központ – DPMK) a könyvtárak és az oktatás kapcsolatáról beszélt a Digitális Oktatási Stratégia (DOS) és a Nemzeti Alaptanterv (NAT) összefüggésében *A könyvtárak új helye és szerepe a digitális világra felkészítő iskolában* című előadásában. Utána *Szepesi Judit* (OSZK) szólt a könyvtárak oktatástámogató tartalom-szolgáltatásairól.

Majd *Drótos László* (OSZK) beszélt a webáratás és a KDS kapcsolatáról. Ismertette a kísérleti webarchívumot mint a webáratás projekt produktumát. Ez a munka 2017 és 2019 között zajlott. Célja a megőrzésre érdemes tartalmak archiválása volt. A munka főbb lépései a következők voltak: az online tartalmak kiválogatása, a jogtulajdonosok felkutatása-megkeresése, a webtartalmak letöltése vagy elkérése és metadatolása, a mentések minőségének ellenőrzése. A KDS-hez kapcsolódva a további tervek és feladatok: a webarchiválással kapcsolatos módszertani ajánlás elkészítése, oktatási célokra használható részgyűjtemény kialakítása, közösségi alapú webarchiválás megszervezése a regionális központok segítségével.

Végül *Bánkeszi Katalin* (OSZK) hívta fel a figyelmet arra, hogy a fentebb említett pályázaton a dokumentumok digitalizálásra történő előkészítésére is lehet majd pályázni. Fontos,

hogy a válogatás fő szempontjai a szolgáltatás és oktatás legyenek: a közoktatás támogatása, motiválás az önálló ismeretszerzésre, a tanárok munkájának segítése. Természetesen fontos szempont a megőrzés-archiválás is, nagy felbontású formában, melyből szinte akár az eredeti dokumentum visszanyerhető. A kérdésre, hogy a szolgáltatási példányokból archiváljunk-e, a válasz az, hogy a szolgáltatási példány mindig újra gyártható, tehát felesleges megőrizni. Ezután az előadó a digitalizálás alapelveiről szólt. Ezek a következők: egységes formátum, metaadatok hozzárendelése, bibliográfiai adatok feltüntetése, tartalmi feltárás, az analóg és digitális példány összekapcsolása, egységes feltárás. (Ez utóbbival kapcsolatban felmerül, hogy a digitális dokumentumokat külön kezeljük-e, önállóan leírjuk-e. A válasz: a digitális dokumentum egy önálló entitás, melyhez technikai adatok is tartoznak, tehát külön kell számon tartani.) További alapelvek-feladatok: a mű szintű megközelítés: a szemantikus kapcsolatok feltárása szabványok és nemzetközi ajánlások mentén; egységes kulcsszavak használata. Fontos a kapcsolat az oktatással: összekapcsolódás a NAT szókészletével, az önálló tanulás feltételeinek megteremtése, tematikus összeállítások, pl. tanösvény létrehozása, újra hasznosítható forrásgyűjtemények, módszertani útmutatók, ajánlások, oktatási segédanyagok összeállítása. Ezen kívül további szempontok még az IT kompetencia szem előtt tartása, adatgazdagítás (crowdsourcing), a könyvtárakat népszerűsítő weboldalak létrehozása, részvétel a webáratásban.

A konferencia után fakultatív program következett – az érdeklődők megtekinthették az OSZK digitalizáló műhelyét *Győrffy Szabolcs* (OSZK) vezetésével.

Ásványi Ilona
Egyházi Könyvtárak Egyesülete
elnök